

Проф. П. КОВАЛІВ

**УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА
ВИМОВА І ПРАВОПИС**

Проф П. Ковалів.

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА
ВИМОВА: ПРАВОЛИС

Мюнхен-194

З М І С Т

І. ВОТУП. ПОНЯТТЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ НОРМИ.....	-
ІІ. ЛІТЕРАТУРНА ВИМОВА...	6 -
1. Римська голосники.	6.
2. Вимова приголосників.	10
3. Зразки літературної вимови.....	14
ІІІ. ЛІТЕРАТУРНІ ПРОБЛЕМЫ.	18 -
1. Значення українського правопису..	18
2. Правопис географічних назв.....	4
3. Правопис приголосників.	
4. Правопис в лінгвістичній освіті.	19, 20
5. Правопис чужини слів.	20
6. Правопис слов'янських прізвищ.	22
7. Правопис слов'янських географічних назв...;	23
8. Правопис хресників імен. ... , ..	23
9. Правопис розмежованої змінів..	25
10. Іменеджмент письмо для українських власників імен.	31
11. Альтайське письмо для українських власників імен.	37,

ПЕРВІСОВА.

Українське громадянство відчуває велику потребу в посібниках з української мови. Саме ця книга вимагає від кожного українця знання основ рідної мови, і в першу чергу осною вимова і письма, цих основних норм рідної літературної мови. Чи то буде працівником преси, чи робітником, чи учень, чи студент — все дони потребують тепер хоч би загальних вказівок у справі нормалізації вимови і письма.

Автор ставить своїм завданням, через обмеження часу, відсічівши хоч мінімальніс симоги українців, що сплинули на чукіні і хаджів утворювати масам перед свою національну мову. Це не є граматика української мови, це тільки найголовніші правила літературної вимови й правопису. Поки що подаємо те, що є найнеобхіднішим у цілеспрямованості. Довгідніше розкриття законів української мови подаємо в "Граматиці", що таєш, готується до видання.

Книжка складається з трьох розділів: двох основних — вимова і письмо і потужного, що зводить читача в курс справи літературної норми. Тут застерігається читача від різних крійкіх поглядів на поняття літературної норми, бо може переоцінювання зобс недосконалізація значення літературної норми діє не на юристів національної мови, а на їхніх шкоду. В таких заплатах часто принципіальне зводиться до другорядного, а другорядне — до принципіального. Через те що ми смугоюємо думку читача на піах спідомого ставлення до особливостей літературної вимови і письма, не замуруємо свої особливості іншої національної мови в якось шкаралупу недоторканої букв з закону, підхреслоючи таким чином, крім суто нормативних моментів, що й моменти стадистичні, які нікому не можуть віднести в рамки нормативності.

Зокрема подо літературної вимови, то цей розділ це не по-дає якісь інші очіканих правил. Тут подається тільки найголов-

кімі, оказавши, щоб запобігти тій небезпеці, яка настається в зв'язку з неоднотакістю вживання українців, що походять з різних мовних територій і зберегли в своїй вживаній відмінні різних сусідніх відміннів.

Розділ про правопис української мови складено на основі офіційного правопису, упорядкованого проф. Ів. Зінкевичем, що до речі, давно розійшовся і не є тепер приступний викорінні мові українців. Деякі деталі з цього правопису ми обмежуємо, оскільки вони мають наявність в навчальних правописних моментах. Зате підадено окремий розділ "Правопис хрестиних імен", що має велике практичне значення, щоб хоч трохи уникнути тих труднощів, які часто виникають особливо через розбіжність форм літературно-документних і народно- побутових. Наприклад, в документі записано бФросянія, а в побуті називається Пріслька; або в документі - єФрем, а в побуті - Оксім і т.д. Можуть траплятися випадки, що дехто з українців спрайді не знає документних форм своїх імен, і тут вони знайдуть собі потрібну окрасинку.

А в т о р .

I. ВСТУП. ПОВАТІЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ НОРМИ.

Літературна норма ю і досить стисло, чим можна було користуватися протягом якогось дужого часу; норма мінчиться, ки мінчиться в літературній мові в процесі свого розвитку. Т.е., що було нормою /н./, - гауків фонетики, морфології, синтаксису і лексики в одній період часу, може втратити свій ормативний характер, інший період часу. Так, наприклад, в історії українського правопису правописна норма була в початку часу вживання букви І після приголосника за позначенням Ха м'лкої відмови /сіво, дім/, а тепер правописна норма букви І обмежується тільки на випадки після голосівки й на початку деяких слів і складів /мої, істи, обізоти/.

Поняття літературної норми чільно зв'язане з отаком освіченості народу. що вище освіченість народу, то вищі якості літературної мови, і навпаки. раніше чоловік появив плюсомність в того чи іншого народу писанням писаної мови дуже об низько початкові головним чином за освіченістю народу, і тільки тут можна було зустріти деякі норми літературної мови. То єде ні з-глибьої народної писали, ні часописі, щі в руках членів нормативності літературної мови. Деякі плюсомі, ючи відповідної освіти, писали писаними мовами. Через зідвоєність отакої літературної норми якісь українські перекладачі відповідної книжок робили чисто помилки, заводячи в літературну мову отараслов'янську літературну норму української. Літературна норма нормально могла ширитися тільки після запровадження підільної освіти, після того, як книжка стала загальним надбанням народу, після того, що почавши писати взагалі, оцей косій нормативного письма: і гори літературної будови фрази. цькоже класичні, літературні норми тільки тоді могли набутити стального вигляду, як оформлених у в літературі мова. Тамто дехто з наших мовоєзичників літературну норму розглядає як занепас, як унормований тип, що стоїть позаду природжених говорів якоїс мовної групи.

Але збогатіла ідеальна норма в літературній мові не заілюстрована; такої норми ніколи не можна дослігти з тієї простоти пречіка,

що мова є живий організм, який вільно міндається під часого розвитку - то старіється, то знову помолодається, відлімуючись від нових обставин життя нації. Німецький учений Г.Гут польського землянин в нормалізації літературної мови падає пасом, бо тільки школа може скоронити й ілюструю ріхлу літературну мову. Але коли перед ним стало питання мовних помилок і стилю, то він рішуче відповів, що цьому не поможе підока граматика, підока до-помісна книга, бо поміж ними в цій галузі відносине буде дуже маленько країного.

Звідси зрозуміло, чому інший німецький учений Г.Плаух висловив норми ставить в органічний зв'язок з поняттям істучності літературної мови. Ступінь унормованості мови буде пропорційним ступенем істучності, тобто морма визначається більшою чистотою мови. Що більше природна мова людник відходить від норми, то менше істучною вона є, і нарешті, що більше істучною є мова, то більше її унормованість, то легче її унормувати.

Таким чином, виходить, що літературна мова є істучною категою, якою підходить до неї з погляду норми. Але чи є мова в міжності такою і чи можна до літературної мови одіти з кіркою «самотності» унормованості?

Літературна мова в своїй основі не є істучною, бо вона, як речівка одиниця національної мови, якою в розвивається на основі харчів діалектної мови. Отже, в своїй основі літературну мову є сама національна мова, якою мова народу. Тобто літературна мова - є тільки зовнішнім засіб порозуміння, але й внутрішня сила творчої думки. доказом цього є той факт, що літературна мова є единою мовою освіченості верств: письменні передачі думки, письменні є мовленні, бо зовні для них є також є живою мовою, які для по-освіченості верств є мовою діалектів.

З другого жоку, літературна мова, як звичайна мова, слід, чим самим уже має в собі деякий елемент істучності, коли літературна мова через це слідє в в тій чи іншій мірі істучною мовою. Тому звичайна національна мова має свої окремі норми для іншої: і для розмови. Але обидві зовні соребнують між собою у згорті, хоч не зважаючи звідси бував, особливо в галузі фонетичній, де чиство часто розхоліться з вимовами. Крім того, між ними є умисло мовою часто бував це в стилістичний контраст, ускладнуг. Іншого способу неможливо. Іншість письмової мови, якою слідуть в чисточін

потреб не може бути відсутнім непорушено.

З цього видно, що літературна мова не просто виникається і/або...
це глибчайша і зовсімальна істучна мова вроді есперанто/, а згодо-
вичено, оприймається як живий організм, виникається
мти-
тєї, якщо дитино виникає до осінньої родини /то є все відносно і-
дальність додержуватчо чистоти й правильності парф. иц розділі
сточення/. Це зайви раз доказує, що нікрям не можна спомогіти
членом літературної мови так, як способ рідною. Таке стягнення до
літературної мови, подто до рідної літературної мови треба не-
можливим встановити обсягчні норми ХІ вивчення. Німецькою втру-
чувши процес розвитку літературної мови й кав'язу цими ХІ певних
форм має практичне значення в житті нації - зробити літературну
мову зручним зварядком загального морозуміння між всіма членами на-
ції. Не цьому потрібний ім'яці літературної норми літературного
приводчу, як здійснення гасю: "Для однієї нації одна літера-
турна мова і вимова" і "Для одного народу один приводч!".

Важка питання, в якому взаємовідношенні передбувати між
собою літературна вимова і срізанко, як два основні членки літера-
турної мови? Ізоколо цього питання виникало багато спорочань, бо

важко встановити якийсь узус між цими двома формами літера-
турної мови. Досі ще о вирієно літерарн., че може приводити цікком
підпорядковані вимові. Клауччи вигадл., літерарн. це й то може існує-
ти, бо коли літературна мова, крім загального між у, (є її
о. єї) на розвитку, і через те не може бути нет ініціа-
ціонерський стандарт. Одна літературна мова могла розвиватися так,
що ХІ членови мало чим відрігас від приводку. Друга - зможе. Є ві-
деть менш одної літературної мови можуть існувати суперечні по-
глади на взаємовідношенні між вимовою і правописом. Так, наприклад,
Гірт категорично заперечує будьмаку істучність і нормалізації лі-
тературної мови. На підставі історії німецької мови він приходить
до висновку, що норма є та форма, яка найчастіше виникається в розв-
мові. Звідом з цього виникає основна засада правопису - писи, як
говориш. Так говорить маг тільки великий підтримує рідної літера-
турної мови. Як Омілевець, як добрий знавець історії мови, Гірт до-
бре розуміє, що ідеальними нормами літературної мови можуть бути ті
її форми, які виникають в процесі вільного розвитку. Але він не-
чи - як виникніть й інші обставини, які зокрема склались для

Цього різної мови і скерували її розвиток так, що працюючи правильності стала не усна мова, а писемна мова. Економічні та політичні обставини скерували розвиток німецької літературної мови, як великого державного чинника, в едіні річище письма, в яке повсім вливалась струмінь її ділляктної мови. Сталося тих, що не усна мова, а письма мова, стала відогравати нормалізаторську роль. Інші літературні мови, як наприклад, французька, англійська, розвиваються не за принципом письма, а за принципом звуків. Такий самий принцип лежить і в основі розвитку української літературної мови.

Українська літературна мова має свої закони якмові засновані на письму. Закони правопису знаходяться в органічному зв'язку з законами мови зважаючи вимоги зокрема, що має такої правописної особливості ужиттю єї мови, яка була б не уракована ліченнями при складанні правопису і яка б не узгоджена була з даними історії мови або з даними ділляктної вимови. до п'ятниці правопису треба підходити дуже обережно, щоб не перегнати падки в той чи в той бік. Не можна забачати суті розвитку української мови тільки однім правописом, зводячи всі явища мови до суті правописних лемен-тів. і наскільки, не можна зважаючи все ігнорувати правопис правопису там, нормальності письма жонче потрібна. Ось ю жила спричоду цього український учений Станіслав Смилль-Стоцький: "Але новітнє мово-значення показало, що мова перш усього мовиться, і вже її житті посилуговується нею і в письмі, до того ж віде діло є що і в вусі, а не в пері і оці. Але хоч новітнє мово-значення і новітня наука фонетики розкріпляють цю цінність так ясно, як солце, все тільки що її тепер подибується "мово-значені", у яких функціональна значеність мовленній мови в противності до писемної не діємо че до їх відомості. Що її тепер займається філологічним пітничним багато та зчленів, що очевидчично ніколи не відчути чи не ум думати злучення, а не букви. І. Філологія і далі не склонна, і зороза. У них граматика і далі не є систематичним зіставленням спостережень в мові фонетів, звірков твердих паралітмів, якщо треба при-паралітмів! Новітній учений далі продовжує свою сумку: "Літера-турна мова, —каже він, — це живий соціальний продукт для загальній ямівчі зумовок, для взаємного порозуміння, про що то — це тільки їх сценія. Моя погляд, очім собовс же останеться одножочим, чи збраний він у лакмітта, чи в чепурину, почату на кого під міру од-

ку. Країні, покликані до того, щоб вчити до одесу, інкоректувати українською літературною мовою, подібні покликані своє життя уміння, свій мистецький хутр і смак, щоб по їх роботі відійтися, що жкісні піртачі — полтавці займають тільки ділом."

Образне порівняння правопису з "одежею", що створюємо своєго діла, є порівняння дуже слухане і заслуговує на це тому, що справді правопис є як інше, як схин із вживаних способів нормування літературної мови, спрощений найкращікованішим макотрами філології, добрями знаннями рідної мови, її історії та діалектних особливостей. Правопис це нормативний засіб зробити літературну мову однаковою поім зрозумілою, легкою для вичення, пристойною та звичайнішою зиглядом. Існування літературної мови і цюнтя приводить — це дійсно опоріджені поняття, які є мисливською одбою без одного. Літературна мова, яка не має правопису, не є літературною мовою, а якесь місцем зупинки діалектних особливостей національної мови. Іншіше жити, літературна мова без правопису — це мова без нормативних покажчиків. А норма і є тобі основний членік, що визначає загальність літературної мови.

Тільки так треба розуміти значення правопису для літературної мови. Визначивши правопис як нормативний членік, ми при цьому самим застерігаємо проти ототожнення правопису з мовою. Правопис не мова, а засіння форм мови, форм, які ми регулюємо наше читання. Отже, не можна пересіцювати правопис, зводити його до рівня мови, як ю мови є недосяжними його. Сліди, які, на моє чітке значення правопису, нарикають на ті чи інші, привнесені вправами, вислови Ульянових, вигаданіми наче з нетом перебітими ю мовою того.

В сорогі правопису української мови лежить ті правописні зори, які виробляються не з пізнього угодобітника обмеженої групи лінгвістів, а згідно з історичними законами розвитку української мови, законами розвитку українського правопису /правописні засоби розвиваються згідно з розвитком літературної мови/, з одного боку, на народній мовній традиції, з другого боку. Отже, нічого в ужайному правописі немає виникшого, тонденційного, суд'явництвого, як існує в нім і не може бути пічного стального, замкам'янілого, бо все, що тепер є непорушним, з пізнього часу може бути змінено, як того зналось законом розвитку мови і обставин часу.

Часом свої таки, украйнці, нарікають на український правопис то дуже густий, мовозар, часто міжиться і через те западє підгіто-

турбот. Так, український правопис не станий, але пі одній пра-
вопис не станий, як не стала є мова. Мова - змінна категорія,
живий організм, що живе й розвивається разом з китам і роз-
витком нації. Але цей розвиток іде закономірною шляхом, як і
розвиток самої нації. І те, що тепер вважається непорушним,
згодом може виявитися як справді щось зайве й непотрібне, що
не підповідає ні логіці мовної практиці народу, ні законам ро-
звитку мови. Так стойте справа з правописом і з тими правопи-
сними нормами української літературної мови, що їх дала нам
історична традиція і що проїшли фільтр наукового обгрутувань-
я.

Другим чинником літературної норми є літературна норма
ортографії. Українська літературна норма не може цілком відпо-
вісти в ті межі, в які вкладається літературне письмо. Кожні
літературні письма базуються на основних звуках або фонемах,
що мають окреме значення в мові, та літературна норма дово-
льночільно виходить за межі цього, допускаючи, крім основних звуків, де-
які відчутки. Отже, немає такої мови в саїті, яка б збирі-
гала піаконту відповідність між вимовою й письмом. Через те
що складослік також ходить твердження: "піши не так, як чуєш, а
як приймто". Звідси виникає й протилежне твердження: "гово-
вади як так, як пишеш, а так, як привычкаєш твоє вуло й твій мов-
ний апарат". Тільки потрібне одне застереження: у кожній наці-
їні є свої індивідуальні охкові враження, свої особливості ре-
морфізму, принайменні, відповідно до яких відповідної мової території, і
через те що може бути одностайнобітні в ямовій іншій цілій на-
ції, потрібна якесь спільнія договіреність, якесь спільна норма,
яка б об'єднувала всі національно-індивідуальні елементи в од-
не органічне ціле.

Літературна ямова і є та норма, що виробляється рожливим, спі-
льними силами вароду, цілої нації, в норозривному зв'язку з розви-
тком літературної мови. Це є вигадка окремих літер, що норма,
що її встановлює традиція, замінила за основу якісь окремі діл-
дект або навіть кілька ділдектів разом, вибралиши з них те, що
є найкраще для прагніти артикуляції мовного апарату, інші - найн-
гармонійніше з погляду національних особливостей народу. Отже,
буває так, що людям, які від природи зберегли іншу ямову, відпові-
дно до ділдектів особливостей охові мови, доводиться пристосуван-
тися, привычкаєтися, як жити, у ямові. І тут немає нічого дич-
ного.

ного. Літературна мова - це показник державності народу. І як держава з її складними організмами, з усіма законами, вимагає від окремих юдейського приналежання до своїх її законів, так і літературна мова, як категорія національно-державна, вимагає від юдейського глядача її законів. Українська мова територія досить велика; вона дуже неоднотайга щодо вимови: північна територія відрізняється від південної, західна - від східної. Але вони об'єднуються однією спільнною літературою, а основою якої є їхні вимови південно-східного діалекту.

Також членом, правописом і вимовою - це основні чинники літературної норми. Виділ ми вказали, що літературна норма, як первісна пітчина літературної мови, особливо чітко проявляється в слові в період пізннього наоччання; в цей період дозволяється іноді навіть дотримуватись букв закону; ще конче потрібно для того, щоб здобути мінімальну осмисленість мови, як лише можна уважати відсутність мовно-літературних цілесpostів. Але через те, що літературна мова в спільній основі не є істущим категорією, а та і сама якщо мова цілої нації, ми не можемо категорично ствердити якісні істущі обмеження в розвитку мови окремих осіб, що мають свою мовні творчі особливості.

І коли вимова є правописом, як нормативні показники усної та писемної мови, а неодмінною нормою для спільногого національного порозуміння /хоч можуть бути окремі дрібні ухиляння від норми, що принциповою значимістю не мають, як напр.: "батько й ота" і "батько і син"/, то стиль мови відмінно може викластися в ювілі якожісі норми. Не тільки кожний член має свій стиль а й ювілі індивідуум відрізняється особливостями стилю своєї мови. Всьому все суть творчого розвитку мови. Не може бути двох осіб, щоб між їх мовами була якесь математична різниця, хоч би це були діти однієї матері. Кожна людина має свій стиль мови. Кожний письменник тож має свій стиль мови, незалежно від пешу, від телетексти його творчості. Навіть кожний учений має свій стиль, кожний працівник, член згромадження читає своєрідним стилем своїх публіцистичних писем. І це цілком національно, нічого тут дірвного немає, бо стиль - це творчі особливості. Існі підчленки стилі об'єднуються під загальним національним стилем, як творчі особливості нації.

ІІ. ЛІТЕРАТУРНА ВІМОСТЬ.

Літературна вімова або ортоєзіл - це правильна, чиста речова мова окін. Більше того, це такова вімова народу, та чиства, яку ми чуємо її юденському винту державного апарату, культурина установ - в театрі, радіо, в школі тощо.

Українська літературна мова має тут свою типову вимову, спільну для всіх мовних територій. Всім українцям, що дбають про чистоту й правильність рідкої літературної мови, треба привернути своє увагу, свої мовні органи до єдиної національної вімови згідно з поданими міжчленізмами підставами.

I. Вімова голосників.

Літературна вімова голосника зв'язана переважно з немагохомістю й ниголосомістю складів. Як відомо, немаголосована голосівка втрачає можливість вимови і вимовляється з мовними звукоюми значеннями, тобто вимовляється тільки відтінком осноїого звука. /Фонема/¹/ Порів.: въсънъ - въесънъ. В сі въ не є голосний звук, а тільки въ відтінок основного звука въ. Також членом, далекі по звучанню, будучи не під ниголосом, у вімові втрачають самостійне звукове значення, зберігаючи лише відтінок основного звука.. Українська літературна вімова має такі відтінки в вімові окремих голосників вище ків.

1. Звук въ в літературній вімові зберігає посне звукове значення, тобто вимовляється як звук заднього ряду /задня стінка язика рухається у напрямі до м'якого підмебіння /водо, хата, камінь. В деяких українських говорах /особливо в Галичині, на Коломийщині, здійма на Вінниччині/ після м'якіх приголосників въ вимовляється як в і напів як і /незадовільно від ниголосу/ станко, шеста, халдеїк, віль, чис, сітчи, десіть тощо. Отже, предствінниками цих мовних територій покче треба привернути до правильної /літературної/ вімови. Цей звук вимовляємо так, як і пишемо.

2. Звук о під ниголосом зберігає слово основне звукове значення, тобто вимовляється як звук заднього ряду /корінь, роз /

1/ Ці звукові відтінки ми позначаємо основною буферською буквою того звука, до якого вімова цього відноситься.

але не під наголосом о ового вимовою наближається до и, утворюючи щось середнє між о і и. Це буває найчастіше в словах перед складами з и та і: до^Уку но^Ука вбо^Ухарко, ко^Учурати, о^Убід, чо^Ух^Івік та інш. Тільки в окремих випадках о зовсім відсутній на и / и вимові і на и о /: аблуко /з аблок/, пав^Урубок /від кореня роб -/, мачуха /з мачок/, а також не під наголосом в суфіксах - Чка-, - ча- чарувати, майднати /але під наголосом: зачарований, змальований/. Також з різною вимовою слів з різним значенням: будуваний /процес/ - будованіл /наслідок/, му^Урув^Іти - мурованік, майднати - майднований і т.д.

Через уподібнення о наступному а відповідного характеру набуває й вимова в словах: багатий, калач /з калач від коло/, іглиця, каланч, гарячий, гоміти, зимагата, чмити, хавати, гварда, клива, шкіролупча, гончар /з гончар від горно/, пірамід, шапка, чістка /від греда/. /і т.д. Але там, де о під наголосом єбо де нема умов уподібнення, там вимо зберігає свою відміну: домити, гоміти, зимагра тощо.

3. Звук е під наголосом зберігає свою власну вимову як звук переднього ряду /передній спінок/ язика рухається у напрямі до переднього піднебіння/. Але ненаголосене е вимовою наближається до и; причім, в одних випадках може переважати елемент о в других - и. Це залежить від голосівки в наступному складі:

а/ перед складом з наголосенням е ненаголосене е вимовляється близько до и /и⁰/ ич⁰ся, би⁰ти, ши⁰ти, ни⁰ти;

б/ в інших випадках, тобто перед складом з наголосенням о, и тощо, ненаголосене е вимовляється як середній звук між о і и /е⁰/: бе⁰ху, не⁰су, зе⁰ку.

Найбільшість зберігається в вимові е /е⁰/ в ненаголосеніх закірченнях дієсловів, іменників, присметників середнього роду та інш. з якими уникнуть відриву від таких же форм з наголосом за-кірченням: шише, зине, стакне, буде, горе, чорке та інш., бо разом існують: хе⁰с, бе⁰ро, кса⁰де, йї⁰це тощо.

4. Звук и так само під наголосом зберігає свою основну вимову як звук середнього ряду /спінок язика рухається до середнього піднебіння/. Але не під наголосом вимо наближається до о - то з першим елементом е, коли в наступнім складі наголосене е, то

з передвагою елемента і, коли в наступному складі нічого не є: сторік, відчуваєтися; стрибок, каляця, штиріг. В інших випадках вимова і йде в кінці речі до ї: ліман, біогіль, чоловік то інш.

5. Звук і здобільного зберігає свою основну вимову як звук переднього ряду, тільки в окремих випадках нічого він набільшиться до ї:

a/ на початку схід, переважно в основних українських словах, звук і вимовляється як ї /хоч пишемо ї/: книжкі, чюді, ярд, чандик; хоч мовлення ї скісово ї: Іван, іноді, інаже та інш.;

b/ в закінченнях м'яких прикметників і вимовляється подібно до твердих закінчень як м'ї: сникти - сникнем - сникнеш, безкрайний безкрайніх і т.с.

Українська мова - мова міловинчна. Вона уникне будьjakих візуальностей у вимові. З цим зв'язане поспільство чергування вимові голосівок з приголосівками: і - ї, у - и. Напр.: батько ї онт, але: брат і сестра; весна їде, але: осінній іде; і - ї мо не східця, але: вока стіло в мене книжку та інш. Але цей зв'язок не є досягненням для літературної вимови, якщо в інтересах, ритму, рифми або будьjakих інших творчих міркувань поета, оратора, читора, автора тощо треба зберегти звукову вартість і чи ї. Цьонік із: і день іде, і ніч їде, і, голову холонів в руки, дивуємося, чому не Їде апостол правди і науки. /Т.Нечченко/.

2. Вимова приголосників.

Вимова приголосників звуків визначається передмісною різноманітністю /звуковим якості/ чи приголосників звуків, а якщо від приголосника від'єднані. Але найбільше вимова приголосників звуків. зважити на характеру сусіднього приголосного звука. В цих випадках діє зважок уподібнення /автомізації/, на який українська література має традиція вимінки конча зважати. Втрати або збереження дзвінкості чи глухості, отрата або збереження м'якоті чи твердості - це ті основні чинники, які діють в українській звимові приголосочі звуків. На ці чинники треба конча зважати, бо саме тут в більшій мірі проявляється розходження звимови з правописом.

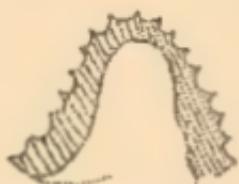
I. Приголосні звуки, як уже зазначалося, з спод
ми, приймають звукову вартість /відповідні тови/ голоси в.т. Проте, як від приголосників звуків в однаковій мірі можуть притягти звуком
вартість наступного голосового. Такі приголосники

Б, б, Н, н, ї, є відмінної вимови перед м'якими голосісвками зв'язкістю та твердістю і для злітературної вимови призначенног звук: ті м'якість. Важу увагу зберігають ті приголосні звуки, які мають властивість пом'якшуватися, а саме: б, ѣ, є, ю, в, з, н, ѣ.

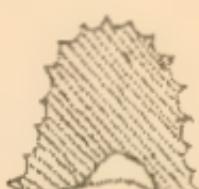
Всі перелічені оце приголосні перед наступними м'якими /зстановниками/ голосісвками вимовляються м'якот даліко, тобто, звичати, один, циклька, липа, казна, рід. Особливо звертаємо увагу на літературну вимову сполучення рѣ, яке в деяких обласцях Галичини вимовляється як р'ѣ /р'яд/, тобто з твердим р. Отже, треба конче відрізнати м'яку вимову р в словах: рид, урядити, уреб, бурах, морек та інш. від твердої /роядільної/ вимови в словах: бурик, подібр'я, загір'я, пір'я та інш.

а) Дуже помітною особливістю української літературної вимови є тверда і м'яка вимова приголосників б, ѣ, є, ю, а також різна в, ц, ѿ в сполученнях з і /ві, щі, єві, юві, ѿві, ѿї/. Тверда й м'яка вимова покередніх приголосників залежить від різного походження і тверда вимова - перед і з е /ліс-нос/, м'яка - перед і з ї /а/ з старого ѧ /міс несу, хліб є хліб /. Спорівмайте вимову /зимосний/ голосною оцих нар: тік /току/ і тік /текти/, вік /хоза/ і вік /хісти з створого речти/, сіків /з -ов/ і сіків /з -иль/, сік /соц/ і сік /сіктя з съ -и-/ , візів /з -ов/ і візік /велье/, відік /переке д м'яка, друга - тверде/ і т.д. Доб зобре призначати язик до твердої і м'якої вимови вказаних приголосників, можна й самому підібрати багато інших прикладів і вимовляти їх чоловес потавильчи слово в речених.

При твердій вимові б, є, ю... до твердого піднебіння підносямо тільки краї язика, при м'якій - притулємо язик язичок. Це видно з поданої пізантограми / ч.1 і ч.2/. В першій пізантограмі язик тільки країми притулрюється до піднебіння, залишаючи середину відкритою, в другій - язик має ще яз. рівнично вкриває піднебіння.

N1 CHІP

N2 CHІГ

Крім того, тверда вимова ж,зі... буває ще в таких випадках:
1/ в н-живому від-множини твердих чужометинків: чорні,
зілі, гверді, позергі, дасі / від якоті/, куці /від кущі/ та інш.;
2/ в пріямениках та приставках: піді мно, відібратч, дистата,
підігрітч, розігадати та інш.

В іншомовних словах м'яка вимова: стипендія, демократія, ко-
місія, імпесія та інш.

б/ Твердий звук ж має середню вимову: кільчики торкається
з верхніх ясен /альвеола/. Ця вимова ж особливо чітко визнача-
ється перед е,и: хевала, хільо.

Середнє ж вимовляється в словах іншомовного походження:
1/ в складченні де: зеніт, електрика, фалермо; 2/ маємо в усіх
словах грецького походження і в лаційських запозиченнях з інших мов
и сполученнях за, до, зу, ж: акад, ногіза, філологіз, ідентіфікація та
інш.; 3/ в англійських словах на кінець складу та перед присвіто-
ними: буллог, Вілла, Далтон, Нілл та інш.

в/ Звуки Г,Г,Х,Х не пом'якшуються, але мають неоднакову ви-
мову перед і і перед и: загін - загін, кінка - кінка, хіо - хіо,
гір - гірло, тхір - тхір і т.д. Тут слухова враження справляє
важливий тон голосівок і та и, а нам віддається, наче приголосні м'як-
шаться або тверднуть. Таких прикладів чи то і сам міг би навести
чимало, а якщо можна перевіритися, коли вслухувачусь добре, то вимова
Г,Г,Х,Х забарвлюється відмінною тоном наступних голосівок, самі ж во-
ніт не міняються.

г/ Звук ж після голосівки у вимові наближається до ж, як щось
соседнє; цю вимову ми починаємо звісом ж: хроj, хобj, жайкa, біжка,
чтівж, поїжжя та інш. Така вимова ж даєть можливість уникнути
вимови цього звука на зразок російської вимови як Ф/брой, а не
браф.

д/ Окрему увагу прілертає до себе вимова звуків зь, сь, ць. Ці
звуки в Галичині вимовляються з наближенням до шь, шь, чь: зількі, мім,
ильмік, ильвіт, хінеч, вуличка та інш. Українська літературна мова та-
кої вимови зовоїм не знає, як звасім не зможе пом'якшити зь, сь, ць,
а тому всім українцям з Галичини, які так вимовляють, треба
перезнайчитися у вимові цих звуків, звернувши увагу на два різні
фізіологічні процеси втворенні звукових пар зь, шь, сь, шь - шь, чь. Перші вимовляються з наближенням кірчиця хижка до верхніх зубів,
і потім виходить крізь щеліні, що утворюється, з свистом; другі
вимовляються з притягненням хижка до твердого піднебіння.
Очевідно, треба вимовляти: зількі, ойніг, омікі, сім; хінеч, клопіц, вуличка,

а ю: мілох, шкірнамід, шім, кінець, картичка.

2. Приголосні звуки в сполученні з іншими приголосними видають звуковий звукозмінного жіноть свою вимову відповідно до вимови відповідного приголосного звука або видається через сполучення вимови видають.

а/Дуже велику роль в українській мові маєть давінки приголосні, які виступають на вимову глухих приголосників. Так, під впливом давінини і глухі в вимові стають лізвінними в словах: городьба /імено: боротьба/, роздоріба /імено: возочча/, вогрея /імено: вокзах/ та інші.

Так само глухі вимовляються як давінки в кінці сів, якщо виступає сіво почигається давінкою: чокотіт загнути, кіндель буде, как будинок, під біла темна.

б/ Газіть перв., глухі звуки давінки б, д, ғ приростків і прійменників вимовляються давінкою: обхід, обтурока, надирюдич, перед чім, розпитати, нова ціту та інші. Але прійменник з і приставкою з перед Б, Д, Г, Ф, С, Н вимовляється як с: с похі, с ходи, фотографувати, ссажини, скласти, сплатити, стримати, спідити.

В кінці сів давінки приголосні зберігають свої вимову незалежно від характеру наступного складу: від, вчальні, глоб сіко, м'яли шкоти, діг снати тощо.

г/ Також і в інших випадках одні звуки вимові приголосні вимовляються до інших через уподіблennia. Так, наприклад, ж, ч, з, т, з вимовляються в вимові: ж - з, ч, ц, и с, т - ц: запорозька, /звім, залорозіца/, книці /кници/, доцьці /доці/ роль /ролі/, омісіорськ /смісіор/, окидаєць /окидається/ тоді.

Це ж саме пристосування в вимові буває й при стакові сів: кінць сіди /кінч сіди/, зікь через тии, зікь через тии, бреч чактав мене брат часунав мене/

д/ Через збіг кількох приголосних звуків, незвичних для вимови, одні із них /середній/ зникає. Це буває групах приголосничі жан, зби, стл, стн, вик, снн тутожні тч лень/, кразин, дволін, докурати, зілопін, жонін, брязкун брякн/, масчин /мволо/. Але: пестяний - туба вчно: деть пісочн г.

Ін вони ж коротко тижневу літературну вимову, щоб показати не тільки ті роз відмінні в українській літературній мові, які існують між членами, ортографією і вимовою ортоєнією, але їхній головний, але і практичні вимінки членів літературної вимови є їх турні. Ін така в важливій діяльності мової мови, як і хіт-прим-

волосіс; а мояє навіг і більше, бо і писати доводиться не так уж часто, як говорить - щодня, дододні. Чиста й прямолінія вимова є не менша, коли не більша, прикуса іншої мови привильний правопис.

І поданого жче можна було пересвідчитись, що вимова і правопис не те саме: літературна вимова часто відхиляється від прописних норм, бо зона має свої закони, які співідітвлюють із спадається з законами правопису. Цей фахт безперечно заслуговує на увагу, і зовсім не слід думати, що собствідзюкові вимовляти слова треба так, як і писати.

Нарешті, звідци залишає дуже важливе звітереження для цього знання літературної мови розцінене тільки з погляду озової місцевої говорки, не розуміючи, що літературна мова - це організм цілості нації, а місцева говорка - це тільки його частине.

3. Спосіб літературної вимови.

Мої дні течуть сірійд стіну, сірійд дахіни, наскіточі землемін хлібом. Я там ходжу й шукам спокій. Іду. Бачу, як сінє небо надіво ростіли чорні крила воробія. І від того - синіше небо чорніші крила.

На небі сонце - сірійд низ я. Більше ніколи. Вітреї наїза вінів ніні вуха иматкам звуків, покликанням пурм. Отже вінів ця глибоко в штыві; іх ємо не бачити, сама ловити когі.

Іду далі - усе пісніща та пісніща. Війті за вітром, не міс табун хвояць, і блікнеть на синіцах хвильості хресті. А я все йду, самотній я земні, як сонце на небі. Прябін колосівого міря йде чеєвіз мене кудівся у бізайомстві.

Нарешті стих. Нечіє спінка біла піні гречак, запашна, лігка, наче збиті крилами бджіл. Стою й одукаю.

Повні вуха мають того дівочого гоможу підля, того малехоту півзоку, тіго безупинного перепління земуна. І пісні біч сініца, біс жіже сте баї беєрі від ньога й назал земутрас відбітні від сібі бджіл.

Такий пісніт піхуве посеред мене, діхакня молодізгі колосся збіграєниця в блакітні, піру. Но вітра тригніть від спеки, і з сердімі мірків танцюють тополії. Ілрою, гаряче, співчійно.

2.

І віріо я на чужі⁶; і
 І сівів я чужому краї;
 Та оде⁷м'ючому м'які,
 Здається краєго не⁸м'яс
 Вічного в Буга, як діньі пре
 Та відін стівняк країва
 Ах бачу, тільки там добре,
 Де на;не⁹ма... в анку гедіну
 Якбсь не¹⁰дівче дове¹¹ть
 М'які заїхати в Україзу,
 У те наїкраїсе се¹²ж,
 У те, де мати пови¹³за
 М'які малобе
 ...Добра, має,
 що ти заранні спати хліб,
 А та б ти Бога прокляті

я мій талін...
 А з страх потісно
 У тім хороброму се¹⁴хі.
 Чернікі чормої зе¹⁵хі:
 Блукануть ходи; позочілі
 Саді зе¹⁶хі; пагни¹⁷ї
 Білінкі хіти, повалінись;
 Стави бур'янам поросли;
 Се¹⁸ж не¹⁹кіче не²⁰го ріло,
 На²¹кіче хіди по²²ріди -
 Німі на панчишу ізуть
 І дыточек своїх ве²³дуть...
 І я, заплакавши, назді
 Пейдан зибу на чужину.

/Т.Шевченко/

III. ЛІТЕРАТУРНЕ ПИСЬМО.

1. Засади українського правопису.

Правопис кожої мови складається за якось певною осноюючою засадою. Іонус трьох соківні засади правопису: фонетична, морфологічна і історична.

1. Фонетична засада правопису ґрунтується на тому, що кожній звуковій одиниці, фонемі, має відповідати окрім букви. Існує слово треба писати згідно з його вимовою. Наприклад, слова "голосова", "говорити" ми передаємо течією мовою так, як вчмоляємо. Так само піплем. згідно з вимовою слова: сів, сів, ляг, ляд, кіс /коса/, кіс /кіснути/, клечча, круча, дудла, гуральня та інші.

2. Морфологічна засада правопису говорить нам про те, що слово не згідно з його вимовою, а згідно з його походженням, то є зберігати на письмі таку форму слова, яку вело чиє в давні часи, що зводилочи на звукові закони, де змінюють звукові склади слова. Наприклад, українські давнікі приголосні я, є, д перед глухими приголосними вимовляються глухо /детла, занка/, але писа-

ті треба, як вони здавна писалися: якщо *зені* - ігорів ' юльчи
хонька'.

З. Історична засада правопису дуже близько стіть до мор-
фологічної засади, написане за змінами морфологічної засади,
злебідього відповідає змінам історичної традиції: Проте, суть
історичної засади не в цім, а в тім, що правопис зберігає давні
букви й способи написання слів, хоч би в зовсім вони не відпові-
дали змінам часу. Наприклад, в російському правописі до 1917
рока^{*} існували за історичним традицією букви І, Ї, Ї/хабъ,
Симъ, хоч порал з ними існували цілком рівноважні букви є, ѿ,
Ф. Так само традиційно зберігався знак % /твердин знак/, який
давно вже /до десь до 411 ст./ втратив звукову зартість і в
нашу добу ніякого звукового значення не має. Історична засада
переважає в тих мовах, що мають за особу давню історичну тради-
цію, як напр.-англійська і французька мови. Порівн. написання й
жимсу англійського слів: Shakespeare "Шекспір", Whigt
"Уайт".

Найпосмішніше докорується фонетичних засад сербський
правопис, а за його зразком і український правопис, побудований
на Союзничих засадах. Суть фонетичної засади не тіч, щоб по-
редати на письмі геть усі звуки відмінні мови, а в тім, щоб не
передати тільки: типові звуки єво фонеми. Та й не всі фонеми можна
передати окремими буквами, бо в українській збогці 33 букви, а
фонем значно більше, не кажучи все про різni відчiнки фонем.Че-
рез те повної відповiдностi мiн фонемами ї буквами не може бу-
ти, і правопис з засад фонетичних часто переходить на засади
морфологічнi. Так, напрклад, хоч ком'язини приголоснi є окремi
звуки, але окремi бука для їх позначення немає: це цом'язини
позначаються різними способами - знаком м'язини /ъ/ і м'язини
голосними. Сполучення двох звукiв це, ч позначається однou буквou Ѵ. Навпаки, звуки дп.,-дз, через вiдоутiсть окремих зна-
кiв, позначаються двома буквами /днерено, давiн/.

2. Правопис голосникi.

Букви І Й

У Букву І пишемо:

- 1/ на початку слова: інший, інодi, іскра, індик, ім'я, іриза;
- 2/ на мiсцi основних ҃, є в закритих складах: пiс, хiнь, вiз, стi

ніч, піч, вікно, осінь, лебіль, кмінь, Петрів, Львів, Канів, свідемість, кісто;

3/ из місці старого є в закритих і відкритих склацах: літо, хліб, тіло, діло, хрін і хріну, сміг, тісто, місто;

4/ в деяких прикметниках з ім'ям осієвою: смішний, верхній, осінній, країній, хатній, колітній, тутовинній, братній, спр. з-ні, му-ній, худо-ніч, пустній, незалубній, останній, колишній;

5/ в числівнику третій;

6/ в родовому відмінку однини іменників жіночого роду III відміння, як в казкному відмінку кінчаться на енку приголосному: ніч - ночі, піч - печі, тінь - тіні, мазь - мазі, підеро - підеромі... /але: кров - крові, любов - любова, сіль - солі, осінь - осені, Русь - Русі/;

7/ в давальному відмінку однини іменників чоловічого роду к - світ: батькові, синті, женеві, чоловікові;

8/ в давальному та місцевому відмінках однини і в казкному знахідному множині всіх іменників ІІІ відмінки: хості, почі, відомості, четрті;

9/ в давальному відмінку однини іменників жіночого роду і відмінях та береднього роду IV відмінки: замкі, замці, грулі, кручи, ткацті, імені.../давальний середнього роду IV відмінки треба відрізнити від давального середнього роду ІІІ відмінки, які їх відмінчуються на - є: життя, земля, зіль/;

10/ в місцевому відмінку однини іменників чоловічого, жіночого та родового роду: в дубі, на хорі, на землі, в по

в житті, на Поділлі а не: в життє, в Погіллі, на т. житі;

11/ в казкному відмінку множини всіх іменників жіночого роду ІІІ відмінки: хості, почівоті, відомості, вісті;

12/ в казкному множині всіх прикметників - твердих і м'яких: чорні, білі, сині, тонкі, чухі, крамі, дорогі;

13/ в префіксі при - є- з дес.-/ в цех словах: шурва, прозачка.

б/ Букву Й пишемо:

1/ після Є, є, Ї, Ї та є, є, Ї, є в фарвас, що зберігають ю є за транскрипцією і не мають отбі спорідненого з є або є /бо єді в закритому складі було б є / книжти, книжти, книжа, книжий, гагути /але: книжа, на чім, кістя/;

2/ в склоненнях ри, як мі приголосними в постінного відкритих

складах: крикавий чотириб'язий, гризантъ, хризантъ, трапеція стрільча
ти "чекати" /але: стрівати "зустрічати"/, тримога, блачнатъ, хри-
ститъ, хрещаний /але: хрест, хрестовий, хрестоматія, ірецати/;
3/ завиди в наголосленому прикметниковому закінченні - я: ыч-
ний, чарівний, значний, чудний;

4/часто в ненаголосленому прикметниковому закінченні в словах:
марочний, приредний, вічний, придатний, рідний, тогобічний, пів-
нічний, західний;

5/ в рядовому відмінку іменників жіночого роду III від-
міни, що Іх словна кінчастість на дві приголосні: костя, зідомо-
сти, певисти, старости, смерти, а також /як виняток/: цр., любо-
ви, осені, солн., Руки;

6/ в рядовому відмінку іменників середнього роду IV відмінки:
женати, теляти, дитяти, іменни;

7/ в іменниковім суфіксі - юнка: гарбузинка, павуриння, картоп-
лини;

8/ в слові четвері:

9/ в префікої док - : праубути, праукати, праедиши, праідеїтч;

10/ про и в чумих словах див: б:

Букви І - І, Е - Ә, Ә - Ӣ, Ӯ - Ӯ,

а/ Букви Ӣ, Ӣ пишемо на початку слов згідно з вимовою
і після голосівих: Ӣхати, ҝдність, ҝамлехі, ҝайкати, мөз, твоему...
Але після префікоїв з кореневим Ԁ: ҝереікаланити, ҝерейланувати
тоже.

б/ Після м'яких приголосничих пишемо Ӣ: сине, трете, але
Ӣ, після приголосних никогда не пишемо, хоч і вимовляємо м'яке:
діке, і хім, тіле і тільки.

в/ Після киплачак пишемо Ӣ, Ӯ: час, ҹорги, ҹанувати, чумий,
турба...Але в іменниках середнього роду з подвоєним приголосниковим
закінченням пишемо Ӣ, Ӯ: ҹиска, ҹынчак, безгрішна...; ҝічча, ҝічча, роз-
кімма.

Букви Ҽ - Ҽ.

а/ Ненаголослене Ҽ у вимові наближається до Ҽ, а ненаго-
лослене Ҽ наближається до Ҽ, але писати треба згідно з поход-
жанням, вимінами оскільки так, щоб сумісний չмук став під наголосом:
селе - Ҽда, весе - Ҽботи, земля - Ҽемді, хриве - Ҽурво, ҕанде -
ҕанды.

б/ В словах, більшіх вимовах, працюємо треба розрізнати за змістом: гребін /гребти/ і гриб /гриб/, медл /молсті/ і мідл /мідити/, крихи /хресати/ і крихи /хрипти/.

в/ Букву є пишемо:

1/ в словах, коли є при відміненні випадає: літер /вітру/, мітл /мітла/, відер /відро/;

2/ в злічувальних редового відмінку именини всіх іменників IV відмінки та деякі інші: вісім, костій, печей, почкої...; грудок, саної, дітей, дверей, гусей...; імені, громей, очей, плечей, умет.

Букви О - У

а/ Ненаголосоване є у вимові наближається до ю, що пишемо згодом підсилюємо, перевіряючи зміною наголосу: комух /від кома/, розуміти /рəзуум/, голубка /гəлуб/, талубчик /тəлуб/. Але ю пишемо в словах: будик, паруб'я, мацуя, кблуко, лбаун.

б/ В суфіках - ѿн-, - ува - буква є може бути тільки під наголосом, букви ю - не під наголосом: купувати - купова-ний, годувати - годуваний, малювати - малюваній. Крім того, букву є пишемо в словах: цилиування, будування, лікування, пожа-вання, годування...

Букви ЙО - ЛО.

а/ Сполучення букви ѹ є пишемо:

1/ на початку слів: Його, Йому, йооні, йооніф;

2/ після голосника: мейого, гай'я, завойованій;

3/ після твердих приголосників, коли троє зберегти м'яку вимову є: кур'язний, сер'язний, віо.

б/ Сполучення букви Ѽ є пишемо після м'яких приголосників: дьоготь, лъєм, съємий, цъого, тръса.

Букви ҃- Е.

Після приголосників Ѵ, ч, ڻ, ڻ, ڻ, ڻ треба писати ѿ, якщо післяступний склад має голосову а, ڻ, ڻ, ڻ /з старого ы/ або якщо післяступний склад починається твердим приголосником: чэло, вечор, че-тири, бжелла, Йогз /але: пшеница, четвертый..., де нема умов переслу-ду ѿ в ѿ/.

Умови переходу є в ѿ після опільнем аналігіч порушуються в словах: щаці, бжелі, вечорі... і навпаки: кинкаечка, кручен'я, ча-

шъ, кену, чирга, червоний та інш.

Букви О - А.

В деяких словах перед постійно наголосом /о/ пишемо а замість о: багатий, багач, щагато, гаричий, халати, начин, гаразд, діаліза, касан, чибак, гончар, машинастик, мономар, пікардук... .

З. Правопис приголосників.

П' двоєння приголосників.

Приголосні /хрім губних б, в, в, м і р/ подвоюються між двома голосними, а саме в таких випадках:

1/ в іменниках середнього роду на - д, що означають назив носіїв чомпти: житти, збі дя, клочти, молосся...;

2/ в іменниковому відмінку діячки іменників: суддя, Гдань, рідля, от ітти...;

3/ в орудному відмінку однинки іменників лінчного роду III відмінок між, тілько, вінчю, пінчю, мілчю...;

4/ дієсловах для якс, лядв...;

5/ в позівниках: зронка, ківчаник, спросоня...;

6/ при збігові однакових приголосних кореня # префікса, обо кореня з-хінченно: віддати, зобити, зважу, заважити, вісом, тряслі;

7/ в словах з суфіксом - ий, - ий, - ик, - ийк, якщо корінь кінчиться на и: осінній, сонячний, ріжий, гончник, кіньменник, пінніца...;

8/ в суфіксах - иний для збільшувких притметників: зворовинний, численний, стражевинний, синячинний..., також в притметиках на -еникій, -инчи-, що походить з дієприкметників: мозливичний, наскінчений, непримирений, незрівнений, неблаганий, несказаний, спосаний. Але в хієрархії тільки одно и: зробленний, складний, змірений...;

9/ словах: Ганна, пчина, ввесь, солти... Але подвоєння немає в словах: заста, цвата, хісто, сочю, перстю..., бо перед прічголосником вони теж стоїть приголосна.

М'якідомна приголосні.

В українських мовах м'якідомно такі прічголосні: д, т, з, с, б, в, дз, д, в, з. Після цих прічголосників пишемо знак ь, після інших прічголосників знака ь не пишемо.

10/ знак ь пишемо в таких випадках:

- 1/ в кінці слова: кінь, сіль, міль, стілець, івась, зять, Гудз...;
- 2/ в кінці складу перед твердом приголосним: більсько, міс'кий, ятілько....;
- 3/ перед о дал пом'якшення попередньої приголосної: хон, хло-
готь, трюк, ма кого, до цього, оромий....;
- 4/ після и перед приголосними/ крім сполучень як, яч, яж/ горіх-
ка, Іванчиці, Наталіці/: козільник, пральник, сільський, скільник,
Львів....;
- 5/ в суфіках прикметників -ський,-цький.-зький: україновський,
козацький, заморський...;/але: баскій, болезній, різкий, в'язкій/.
- 6/ в суфіках: - онък-, онък-, -ісімък-, всімък-козачче, голу-
бонька, малосінський, білісінський, мансінський....;
- 7/ в суфікої -чко-: хлопчко-сько, видовсько....;
- 8/ в закінченнях дієвіх 3 особи однини і множини коцить, ро-
бить, синить, пишуть, сидять....;
- 9/ в наїздувім способі дієвіх: сидіть, робіть, становте, сидьте....
- б/ Знама в не пишемо Ніколі:
- 1/ після губних б,п, в,м,ф,здріб, стоп, хрюк, сім....;
- 2/ після напіячих к,ч,ц,щ: міх, міч, хрущ, робим,....;
- 3/ після и в кінці слова або складу: хобзар, лікар, Іархів....;
- 4/ після и перед з,ч,ш,щ, і перед суфіксом -стватиленій, ін-
ий, глинич, сонце, в кінці, сознство, громаднство....;
- 5/ перед суфіксами -ченко, -чук, чина. після приголосних/ крім
и: Панчічко, Панчук, Греччинко, Маланчічка, але: Гильченко, Гиль-
чук, Галиччина....;
- 6/ в суфіках -ально,- ично: пучально, держально, мотольально, грабіже-
но, ціліально....

Зміни в групах приголосних

- а/ Поряд ч змінюються усно є на письмі:
- 1/ Г,В, на х: ватага - ватажчина, бражкати- бражчати....;
- 2/ Е, І, Ӯ, на чкозак- козаччина, німець- Німеччине, Турок- Туроч-
чина...,
- 3/ І, Ӯ, на ш: хіс - х-шина/- лінччина , волох- Волині.../ але:
Істрисла- Істрисчин, Ганнуська- Ганнусьчина/
- б/ Поряд суфіксами -ство,- ський:
- 1/ Г, -и д, змінюються в -ство, - зький: убогий - убоство, Шо-
- паризький, француз- французыкий...,
- 2/ к, ч, ц, щ, змінюються в штво,- цький: козак- козацтво, козачь-
кий., купець- купецтво, купецький, ткач- ткацтво, ткацький....;

в/ з: з з'являється - з-ство, -ський; товарищ - товариство, товарицький; чех - чеський, птах - птаство...; але інші приголосні не змінюються: брат - братство, братський; ход - ходство, ходський; студент - студентство, студентський...

в/ Групи приголосних з,ст,ч,т змінюються на зд,ст,чд,тд; з: Задати, Задату, мостити - маму, мостити - мону...

г/ В другому ступні прикметників і прислівників б,в,д з суфіксом и дзвуть ж: дорогий - дорожчий, низький - нижчий, дужий - дужчий...

д/ Перед д м'яким зберігаються на письмі керемові приголосні з,ч,ш,т: запорожець - запорожці, дочка - дочці, книга - книці, тітка - тітці...

е/ В групах здн,стн,чн,тн, здн середні букви на письмі не зберігаються: тиждень - тижня, істота - існувати, щастя - щасливий, броярд - бривнути, марле - масний.../але в числівниках півнадцять, а також в словах: пестликий, кісталений/.

Префікси є прійменниками

а/ Префікс з перед глухими б,п,к,х змінюється на письмі на з: синяту, охутрти, спамахнути, отримати.../але: вінток, зінчівнати/.

б/ Префікс ро-, без-, від-, на-, об- та інші, на письмі ніколи не змінюються: розписатись, розказати, обхопити, надснікати...

в/ В складених прійменниках пишемо з з розділкою: з-за, з-под, з-поміж, з-посеред...

г/ Інші складені прійменники без з пишемо разом: поміж, посеред, поза...

4. Правопис в деяких формах слів.

Займенники.

а/ Особові займенники він, вона, воне в різних відмінках адов/авдов приймають до себе и, якщо перед ними стоять прійменники: Ці - до їх, Їого, до вищого, з ним, з всім, Іх - до них...

б/ Вказівні займенники чоловічого роду той, цеї, та питальні хто? я?? в русланому відмінку мають замінчник и, в місцевому - ім: тим - на тім, цим - на цім, хим - на хім, чим - на чим.

Числівники.

в/ Числівники пишемо: один, одна, одно і одне... чотири,

а'яль, кість, сім., десять, одинадцять. чотирнадцять п'ятнадцять, кістичність... двадцять... тридцять... п'ятдесят, кістдесят. два'яносто, сто, двісті, тисяча... п'ятсот, кістоцт... тисяча, тисяч, більш, мільйард.

б/ В складених числівниках відмінюються тільки останнє слово: двісті п'ятдесять чотирьох, двісті п'ятдесять чотирьом...

в/ Пчленюмо завдання: п'ятий, сьомий.

г/ Числівник гветтій відмінюється за м'яким відмінком прикметників /ж синій, вої Івана/ тараджії числівники /за твердов відмінкою/ /ж чорний/.

Складені слова.

Правопис складених слів залежить від того, до яких частини мови належить перша частинка слова.

а/ Якщо першою частинкою є прикметник, то сполученням звуком буде о: сільськогосподарський, чужевесільний, синьосиній...

б/ Якщо першою частинкою є іменник, то сполученням звуком буде о або е:

1/ після іменників и, ч, я буде о: хуногуб, віркомаз, тисячнітка... /де: очевидниця/;

2/ після подвійної приголосної та й буде е: життяно, всеїда, красавицтво...;

3/ після інших м'яких приголосних буде е: земетрус, мореплавство, лицемір... /де: конекрил, кнутіпраз/.

в/ Числівка жи три-чотири, п'ять сполучається буквами ж: тижневоркозий, чотирисімадовий, п'ятнадцятник, сеє кількій...

Разом, з родідженкою і скремо:

а/ Разом склемо:

1/ Складені слова, що означають одне поняття: Великдень, хлібоброб, кімнатисту, чешайкій, неправда...

2/ складені прикметники, що означають відтімок кольору: томисочній, лососевинний...;

3/ складені прикметники, утворені від прикметника і іменника: затильконосатній, сільськогосподарський, високоміцький....

4/ слова, складені з одів пів, напів, після, коли друга частинка має форму називного відмінка: напівсвідомий, післумисок, післучник, післодраббі, післома... але пів з іменником в редовім відмінку пишеться скремо: пів хліба, пів Европи, пів Києва/;

5/ прикметники: відтепер, згоряча, нараз, зокрема, приворуч, хід-

давні, вогоні, вітку, ломоті, донині, нагору, насліду, піночі, посередині, тимчасом, натомість, насостанок, імочатку..
6/ частки пох, де, як, будь: на будь з іншими словами: аби-то, де-то, пінайграє, хто-будь, хтобудь і будь-то, юнайбільше, про-тихи.

6/ З розділами пишемо:

- 1/ самостійні іменники, з яких один доповнює другий: інже-нер-механік, студент-медик, артист-мальар...;
- 2/ складені прікметники, що складаються з слів, які не підперед-ковані одно одному: українсько-німецький словник, грецько-рим -ська культура...;
- 3/ складені прікметники, складові частини яких означають різні кольори: квіто-блакитний, червоно-сірий...;
- 4/ повторення того- самого слова: тихо-тихо, хедва-хедве, ось-ось, хоч-не-хоч, вового-на-вового, раз-у-раз, рік-у-рік, будь-бо-будь...;
- 5/ повторення того- самого слова в різних формах: сина-сина, а' давніх-давен, радій-радіоінженер, а діда-прадіда...;
- 6/ два слова з подібним значенням: часто-густо, рано-вранці, зро-ду-біку, сумний-незадовільний...;
- 7/ складені прізвища: Гулак-Артемовський, Квітка-Основ'яненко, Нечуй-Левицький... Але псевдоніми пишемо без розділів: Марко-Вов-чук, Леся Українка, Марія Занд...;
- 8/ географічні терміни: південний-східний, північно-західний, південно-слов'янський, західно-український, середньо-европейсь-кий...;
- 9/ складені займенники й прислівники, де першою частиною є будь, мат-зна, хто-зна: будь-хто, будь-який, хто-зна-полк, кат-зна-до...;
- 10/ прислівники з по: по-українському, по-німецькому, по-австрійському...
Але: понесло, подург...;
- 11/ скорочення, що складаються з початку і хіців: ф-ма /фірма/, ф-ма /фабрика/, т-во /товариство/, в-во /видавництво.../
- 12/ українські закінчення до иноукраїнських назв: в Живопис-ії Старин-і, в Zeitschriften.
- 6/ Окремо пишемо:
- 1/ наперечіння не з дієсловами: не зроблю, не можу, не піду...;
- 2/ частки .ті.ло.тіч чо би б. же: іди жо, він бо, все ж таки, він то, сказав би, хтіло б, хто ж, 'ч же...;
- 3/ прислівникові сподуточні: боз крам, бъз яхду, до рачі, до поба-

чоки, за соняч, Гад сіжу, не до єнзобіж, не до омаку, не спіл,
не па часі, на талі.

5. Правопис чужих слів.

Голосові.

Чуже ї передаємо в українській мові двома буквами: ї та І.

а/ Букву ї пишемо:

- 1/ на початку слов: ідея, інотрунік, імперія, ітаксі, ісляндія;.
- 2/ після приголосників д, т, ٹ, ڈ, گ, ہ, ڻ, ڦ, ڻ, ڻ, ڻ, ڻ: білет, квітей, гіпер-боза, гірлянда, кіко, публіка, акаадемік, телевіжа, шпіж, граївка, архів...;
- 3/ у власних назвах після всіх приголосників: Венеція, Покін, Грумм, Віктор, Шілер, Россіні, Шілерон, ліва, напрі...;
- 4/ після всіх приголосників перед Неточками і недоточками голос-стиками, тобто -іں, -یں, -یو, -یو: копія, чіллект, чілент, кіста, гіс-на, Молієр, меліум, конокіум, ме-мліон, міліон...;
- 5/ після голосових згідно з написом вимовою пишемо І: архітез, его-їам, хадай, наївний.../адж в префіксованих словах пишемо ї: пінформувати, праисторія, заінтересувати.../.

б/ Букву ਿ пишемо:

- 1/ після ਹੇਵ'ਲти приголосник /ਹੇਵ'ਲਟਾ/ : ਦ, ਤ, ਵ, ਓ, ਓ, ਚ ਕ ਰ, ਲਿ-ਕਾਂਟਰ, ਤਿਰਾਨ, ਪੇਸ਼ਿਮ, ਓਥੋਮੇਂਡ, ਲਿਪਾਈਕਾ, ਪਾਵਾਈਰ, ਰੱਚਤਤਾ, ਮਾਂਬੋ...;
- 2/ після тих же приголосників у власних назвах, хаварте заповіч-ни: Париж, Америка, Гига, Мадрид, Бразилія, Палестина, Сирія, Аль-Ахр.;
- 3/ після інших приголосників у власних і невласних назвах, запові-ченика з Греції: Давид, Египет, Ізраїль, Ариада, спікесоп, мікроонік, акаїжст, схізма.

Чуже ਾ на початку слова передаємо двома буквами: ਾ та ਾ

а/ Букву ਾ пишемо в недавно запозичених словах: апа-
зод, апока, акоїсмія, атика, енергія, Европа... .

б/ Букву ਾ пишемо в словах, які не запозичені і з україн-
зовживані: евангелія, ев-архотік, спікесоп, тарадік, спархія, біч-
пот, Баген, Бадокія... .

В середині слів пишемо ਾ після всіх приголосників: спі-
від-мія, десція, електрика, телефон, хемік, амнестія... .

двозвуки передаємо так:

а/ Німецьке **ei** передаємо двома буквами **ai**: Вайнгельд, Раїн, Клајст, лайтмотив...

б/Двозвуки **ai** ци передаємо наими **ai** /перед приголосни/ і **ay**/перед голосним:/авдиторія, авдіенція, автограф, Гавлтман...; Ауароберг, Шапенгаузер, Гебауер.

в/ Двозвуки **ey** ци передаємо наими **ey**: неврастенія, невроза, невральгія, неврохогія. В німецьких слівах - **ай** **ай** **ай**: **ай** Вінер-Евалант, **ай** Бонбург.

г/Чулі двозвуки **es,ao,ia,ie,ee,uy**, що передаємо без замін: веропілян, коаліція, дут, поет, ідеологія, тримайр-іт, віртуоз...

Приголосні

а/ Грекські І передаємо:

1/ наими **и** в словах, давнє запозичення з Візантії: патрар, Іванська, символ, варвар... ;

2/ наими **б** в словах, пізніше запозичення з язиків: біблія, базилій, арабій...

б/Грецькі, передаємо буквами **η**: Атени, театр, теззогія, теорія, патос, протографія, методій, Тессан, Теодосій, Тома і ліса.

в/ Грекське **θ** на початку слова і місце голосоівкеми меротічною наими **ф**: Софія, філософія, пресодія, Амбросій, іонічний... че **и**, чено **и** в словах: дразя, база, фаза, гіпотеза, фізика, Азія... .

г/ Англійське **W** передаємо наими **в**: Вайт, Весс, Вайлл, Віксон, ват, кізоват...

г/Чукі **f** передаємо наими **ф**: фабрика, фамілія, фасоль і квасоля, шифа, фунт, фотографія, фінанси, професор, фівот, фрази...

х/Чудні **i g** передаємо відповідними українськими **і** і **г**.

Букву **g** пишемо в явно запозиченіх словах: лінгвія, газ, губернія, трагедія, граматика, грамота, програма, гімназія, фігур Ернігелія. Також в новінкою запозичення з грекської мови наукових термінів: географія, психологія, фізіологія, графіка, телеграфія, діаграма, грамофон...

Букву **l** пишемо в словах ново-запозичених з західних мов: магістер, алгебра, агітатор, інтелігент, супостія, регулятор, гарантія, міграція... А також у давніх запозиченнях однак, що піз-

ком зустрічались. Ганок, гатунок, гніт, гратж, гума, ґрунт, гуда, дачга...

в/ чуже і передаємо твердим і м'яким з.

М'яким з передаємо:

1/ чуже з: невола, балда, лимпа, блля, глюц, ревлюк, пінд, жлюз, флякот, ліваландія, Гренландія...;

2/ чуже ло: набльон, фльста, блюкауда, фльора, жхюрефт, пільомба, льскаркоу;

3/ чуже и: клоб, барса, ніво, металюрг, іхтогрішік, шпва, баль-страда...;

4/ чуже и на кінці складу: автомобіль, альгебра, альфа, альбом, альмоголь, булгальтер, балькон, Шаль, металь...

Твердим з передаємо /передаємо в словах грецького походження і в давніх запозиченнях з інших мов/:

1/ чуже ла: Лазар, Лавра, фабула, атлас, склозаст, філактроп, плас-тек....;

2/ чуже л: логіка, логарифм, аналогія, фізологія, філософія, диплом, епілог, каталог, кодома, Ліндон...;

3/ чуже Ли: Лука, "Лукон, хунгартам...";

4/ чуже и на кінці складу: ідея, арсенал, курнал, скіндал, ри-туал, артикул, Софія, Віктор, Мілтон.

Неке спомуження є передаємо згідно з-фінетичним законом української мови як де: білет, балетристика, балет, телеграма, можега, телефон, лемегат, лексикон, легітимація, лекція, селек-ція...

в/ Пописевши приголосних буває:

1/ в чужих власних назвах: Міжнар, Ніцца, Марокко, Шіллдер...;

2/ в деяких загальних назвах, а саме: брутте, нетто, банка, тогік, маща, осаша, мотто... і низідкі: тоинажість, тога, піклтерівський... В інших загальних назвах /передаємо більшість/ подвоєння не буває: груса, програма, маса, комісія, професія, граматік, ілюстрація, асиміляція, територія, металіз, балет...

г/ Кінцеві групи приголосних на письмі передаємо так:

1/ в старозапочатчених словах і в нових з катарської мови зберігається сполучення: ер, дег, чагістер, майстер, бурмістер, ци-ліндер, міністер...;

2/ в головозапочатчених словах зберігається група з, як: бінометр, гонксаметр, діаметр, термометр, ресотр, оселест, центр...

Відмінювання чужих слів.

а/ Довгі чужі іменники відмінюються за українськими правилами, а саме:

і/ прізвища, що кінчуються на приголосну: Гемер, Гемера, Гемерові, Гемереві...; Вергізій, Вергізія, Вергізієві...;

І/ довгі іменники на о: автор, з автором...; піно, міна, з міні...; пальто, піжіно...;/але не відмінюються: брутто, нетто, сольдо, тріо.../.

б/ Не відмінюються чужі слова і прізвища: Гете, Вергі, коса, купе, турне, інтерн, Захі... .

Б. Правопис слов дієвських прізвищ.

а/ М'якість приголосних перед и в російських, білоруських і польських прізвищах передаємо згідно з чужою вимовою українським и: Бєліковський, Рапін, Державін, Тургенев, Лермонтов, Іванов, Платников... .

б/ Так само згідно з чужою вимовою передаємо російське і білоруське и, польське, словінське і хорватське і українським и: Нікітін, Пушкін, Васілевський, Міхельсон, Ігіч... .

в/ Російські, білоруські, польські, чеські прізвища передаємо посиланнім прізвищковими формами на -инін, -чкін: Жумовський, Каролькін, Блазенський, Шаліцький... . Але російські прізвища на -окой, -цкой залишаємо незмінними: Трубецької, Донской... .

г/ Російське, сербохорватське и та польське, словінське і хорватське передаємо українським и: Тургенев, Грібоєдов, Вагранов, Ягіч... . Білоруське и і чеське и передаємо українським и: Богданович, Гавлічек... .

д/ Слов'янські прізвища на -ич, -ин, -ик передаємо українськими ич, ин, ик: Бабіч, Пушкін, Гаврик... . Але прізвища на -овиц, -евич так і передаємо в українській мові: Богданович, Серафімонович, Мішкевич... .

е/ Закінчення російських, болгарських прізвищ на -ов, -ев передаємо міжпозначно /але міжзначення о, е на и/ українським -ов-юв, -ев-ев: Крілов, Софійов, Платньов, Татічев, Аракчеєв... .

7. Правопис слов'янських географічних ім.

а/Слов'янські географічні імени зберігають чулу літеру ї
Саратов, Калуга, Кельце, Прага, Бєлград /або Білгород... .

б/Імени на -ск, -цк передаємо укр.Чиськими та -ськ, -ськ:
Курськ, Троїцьк, Плоськ, Вітебськ...

в/Російські білоруські, чеські і болгарські імени на
-ск, -ев залишаємо, а польське -г передаємо українським
-ць: Саратов, Ер'єв, краків, Тарнів...

8. Правопис хрестичних імен.

Українські хрестичні імена переважно іншомовного походження-
грецького або запозичені через греку мову. імена ці передають
дозву исторії свого розвитку, передані через церковні і а-
родничий ужиток, виникнувши відповідно до фонетичній. Тому вони
можуть мати спрощеніші назви не як іншомовні схеми, тому ж
окутуються за окремими правилами, по-домашніше. Всі, пізніше
імена західноєвропейського походження віддають архієпископу правопи-
слу іншомовних слів. Наприклад: Георг, Тома, Філіп...

Українські християнські імена симвілються в трьох стилісти-
ческих формах: церковній, літературно-документній і арочко-побу-
тovій. Наприклад: Даниїл, -Данило -Даник, дарія -Дарія - Оль-
га, деякі імена мають спільні форми - літературно-документну і
народно-побутову або церковну і літературно-документну. Наприклад
1/ спільні форми церковна і літературно-документна: Костянтин,
Іван, Миколай, Олексій; 2/ спільні форми літературно-документна
і народно-побутова: Леся, Микола, Олексій, Ірина. Часто однакі імена
ні можуть спадатися всі тріи форми: Андрій, Міра, Даниїл, Маріятин.

з другого боку, літературно-документна і народно-побутова
форми можуть мати і по кількох паралельних варіантів, як приклад:
Анна - Ганна - Ганка; Юрій - Юр - Юрко.

і правописі українських хрестичних імен треба зупинятися та-
кож правила:

Букви І, ІІ.

а/ Букву І називамо:

1/ На початку слова перед приголосними: лігнатій, ігор, іваріон,
Ілля, іполіт, ірина, ісман, іондор...

В літературно-документній та народно-побутовій формах це

імен і часто зіллює: Гнат /Ігнатій/, Дарімон /Імаріон/, Політ /Полікт/, Сак /Ісаак/, Сидір /Ісайдор/; звідки замінюються на О.: Орина, Орикта, Ярина /Ірина/.

2/ На початку, зсерединні та в кінці слова перед голосними, причім в таких сполученнях: іе, ія /на початку і в середині/, іх /в кінці слів/: Іаков, Іаким, Іоан, Ісаоф, Іуліанік, Валеріак, Діонісій, Родіон, Марія, Нелагія, Софія, Пулхерія... В окремих іменах перед і пишемо и: Даниїл, Гавріїл...

В літературно-документній та народно- побутовій формах і часто відпачає, сполучення іа, іо, іу часто йдуться: Устин /Устині/, Яким /Іакимі/, Ларіан /Імаріон/, Родіан і Ра.імон /Продіон/, Дем'ян даміак /, Тетяна /Татіана/, Омелян /Омеліан/, Йоанофф і Юсуп /Іосаоф/, Яків /Іаков/...

3/ Перед ї: Андрій, Василій, Григорій, Методій, Парфеній, Феодот сій...

В літературно-документній та народно- побутовій формах змінчення часто відпадає або замінюється на інше: Ваціль /Василь/, Григор /Григорій/, Лаврін або Лавре /Лаврентій/, Перфир і Профир /Порфірій/, Прокіп /Прокопій/, Олексій /Охелій/...

4/ Ва місці колишнього ѣ: Віра, Гліб.

5/ В середніх слів у літературно-документній та народно- побутовій формах в закритих складах; причім, що і в мікротому складі чергується з о, е: Антів Антона, Прокіп – Прокопа, Яків Якова, Сидір – Сидора, Річка Бадекій /, дівра /Феоранік/...

6/ Після голосних пишемо и: Агдаїда, Тайса, Гавріял Даниїл, Моїсей, Мануїл... А в народ.- побутовій формі и може буті и на початку слова: Ірига /Богданія/, Іва /Ева/, Іустрат /Іустра тій/.

7/. В інших випадках пишемо и: Вінентій, Виталій, дядько, Валодимир, Бадекім, Капріян, Миріло, Пукіна, Михайла, Альберта, Васильина, Галина, Біансавета, Калистрат, Климент, Дикера, Піка Пілоіхарп, Філіппін, Данил, Дмитро, Микита, Риканор, Шлатончіла Гориніна, Євретина, Сильвестр, Іустрика, Махонім, Арчили...

Букви С – Е.

8/ На початку слова пишемо е: Буғен, Сидокчи, битихій, Схтерник, Сленя, Сфрем... але: Владій, Бразм, Іраст...

В літературно-документній та народно- побутовій формах пишемо:

жола є і зв імені заміниться: Катерина, /Скательна/, Ліна, -сти
/Блаженста/, Докія /Блажія/, Фросима, Пріська /Фросимія/, Інна
/Інфімія/; імені заміниться на ж.р.о.: Надежим, Яльдо м., Нату
/Натижій/, Олена /Інфімій/, Оксіз /Інфімій/, Олена блажи, Омеліан,
Змелько /Інфіміан/, Остап /Інфімій/, Охрім /Інфімій/... .

Зміна початкових гоєсниць

а/ Початкове а в українських християнських іменах часто
заміниться на о: Олександр, Олексій, Олексік... Особливо післі
домна заміна спостерігається в літературно-документній та наро-
дно-побутовій формах: Омарко /Амеркія/, Сарам /Аурам/, Оксес /Альк-
сентій/, Олекса /Олексій/, Олесь /Олександр/, Ошакас /Архасій/...

б/ В літературно-документній та народно-побутовій формах и-
менік імен початкове и зовсім зникне: Гафія, Ганка /Агарія/,
Гордика /Агріппіна/, Килиана /Амалітна/, Лесь, Лесько /Охнкоандер/,
Настя /Анастасія/...

в/ Національні, в деяких іменах з'являється на початку о: Отар-
ка /Дарія/, Оксана /Ксенія/.

г/ Початкове и заміниться на и: Микита Іван
Миколай /Никонай/, Микифор /Никитфор/, Микодим /Никодим/...

Применено приголосників.

а/ В українських християнських іменах зал. пчесмо
/а не у/: Аггей, Ахазія Гавій, Ганна, Гарасим, Гачнерія, Ганс
Кипа, Гелагіз.

б/ В церковній формі пчесмо Ф у таких словах: Агасій,
Оломій, Марфа, Мефодій, Парфеній, Тимофій, цекла, леонор зов сесі,
мікаї.

В літературно-документній та народно-побутовій формі
часто заміниться на т, д, ж, ч, п, и: Агата /і Гадія, Ганжу/,
Марта /і Марфа/, Тадеї /і тадей/, Тесфам, Толор, Толір шев...,
Парім /і Парфен, Парфеній/, Кимка /Біфімія/, Дома /і Тома, Тома
Іхчім /Інфімій/; Ходос /і Токсій, зе.ос, Федосій/; Зекла /і кляя,
Фекла, Матвій /і Маттей, Махтей, Нітхій/, Левська /і Фе.нска, То.. скя,
Хтоюска; Ганка Агафія, Панас, Опаніо /і Октымис, Ахтамасій/, Но-
доја /і Федора; Дорота /Доротея/, Тиміс /Тимофій/...

в/ В церковній формі пчесмо з в таких словах: Амвросій,
Варвара, Варфоломей, Зенепікт, Вноаріон, Вонифатій, Євсей, Єнислав-

та, Семеніак... .

В літературно-документній та народно- побутові формі згадка замість цього пишемо б: Абакум, Абрам, Базиль /Василь/, Бенедикт, Венедік... .

г/ Приголосні в українських християнських іменах, як правило, не постачаються: Амакум, Апостолік, Ваас, Василіос, Інкаріон, Геннадій, Іоанн, Іллія, Іоанн і. Кирило, Іаркона, Сава, Сусанна, Фаней... . Але в окремих іменах зберігається подвоєння: Амма, Анна і Ганна, Ілька, Аггей... .

г/ Апостроф пишемо на загалувних підставах чи тільки його українській мові: Дем'ян, Лук'ян, Мар'ян... . Але без апострофа: Кірик, Матвій, Омелян, Орестіан.

/9. Правопис розділових знаків.

Крапка.

Крапку ставимо:

- а/ в кінці речевих;
- б/ для скорочених слів після приголосної: і т.д. і т.ін.
- в/ після цифр, що означають порядкові чи колівальні: I, раз /I-ий раз/, 20: двадцятого жорстя/.

Знак оклику.

Знак оклику ставимо в кінці окличного речевих або пірля із чи однословучель, що їх треба читати піднесеним голосом так! Я буду крізь сльози сміятись! /Леся Українка/.

Знак запитання.

Знак запитання ставимо в кінці питальних речень і після опів чи містять в собі питання: Чому ти не прийшов? Коли? Сьогодні?

Коли питальне речення складається підрядними речевими, тоді в кінці ставимо крапку: Синтай Його, чому він не прийшов.

Запід.

Кому ставимо:

- а/ Між окорячими безподучниками реченьми: Скрізь було чуті пум, гук гамір, сист /Неч.-Львівський/

Окорячні присметнички із захоплення комами тільки тоді , коли

вони показують предмет з одного боку або ж від другого означення
підсмішує читача: В садку ростуть чеюромі, лопті, очі і квіти. Високо
серед неба стояв коник, блаженчий, пошкій місяць /Веч.Лельчик
етй/

Коми притаманні власнюють предмет з різних боків, тоді
коми не ставимо: Чорга пулька земля дихала вогністю /М.Коцюбинський,

б/Між однорідними членами речення, з'єднаними зою або більше
чи сполучниками: А там і ліс, і хіс, і поля, і саг і гори за дні-
пром /Т. Шевченко/...

в/ Перед притаманними сполучниками але, а, та: обіцяв
прийти, а не прийти. Тече лоде в сине море , та не відідає /Т.
Шевченко/...

г/ Для виділення окремих відмінків В Україну і їтъ, щітъ,
в кану. Україну /Т.Шевченко/.

г/ Для виділення виразків та слів: Ах, які гарні жіт-
ки! /М.Коцюбинський/. Рі, я хочу крізь слови сміялтись /Дес. Укра-
їнка/...

г/ Для виділення оставки слів і речень: Україна, змій,го-
рить /Т.Шевченко/. Цокотуха тама, а, проте, розумна./Марко Вовчек/
Він,розпоцідалі мени да, я, був дуже належний патріот.

з/ В складних реченнях: зійшло сенце, і знову почалася робоча
жизнь. ю чісія, та я помік /Гайдів/.

Коми ге ставимо перед словами як, мов, маче, кібк кік. коли
коми вкладають до складного присудка все в суцільніх виразках.
Рухи зроблені як діл. Розглядаю твою відповідь як згену. Спав
не більше як п'ять годин.

з/ Для виділення притаможі: димчрик, восьмидітнай блончинка,
злекочко з київської хати /М.Коцюбинський/. Нас, дівчат, гастиувати
восеничка /Марко Вовчок/.

и/ Для відмінки відокремлених слів і зворотів: Сонце,блі.
де я зупиніла, висипала з-за хмар /М.Лещицький/. Михола, з-міст
панського лану, вийшов на овоч поле /Вечуй-Деницький/. Там, під
Россою, стойть чистока скеля /Там же/. Пожежериміст, пожигали святу
/П.Мархін/.

Крапка з комою

Крапку з комою /серединку/ ставимо комік понижених речей.

нами або помірканими частинами речення: з неба, як розстидане золото, лялька на землю бліскучий світ сонця; на ханж грас сонячна кашля; під хвилью спіс аліборобська ходи П.Мирний/. Вік добре знає, що його чекає; що довго ще доведеться Йому заслужитися, поки не дійде своєї мети.

Дискрапка.

Дискрапку ставимо перед чужими словами або їхніми і передіком: Задля зілки, поклонилась: "Спасомбі, бабусе!"/Т.Шевченко/. Інвертуги тиха: все засіло. Меші все синіть: сонце, спів.../П.Тичина/.

Риску.

Риску ставимо:

а/ Замість ви'язки в складі ому присудку: Київ - столиця України.

Якщо між пісметом і присудком є підсилювальні слова це, т., ось, тоді риску ставимо перед ними: Праця - це наш обов'язок. Чезмо виконувати свій обов'язок - ось наше завдання.

б/ Замість пропущеного присудка: Близькуда річка, а за річкою широдий простір зелених плавнів /І.Коцябинський/.

в/ Шість очиридних членів речення перед узагальнюючими слівами: І наш водій, і рад гаси - кругом, як в усі, все мовчить Т.Шевченко/.

г/ Для виділення слів автора в прямій мові: Маруся, - каже Катря, - я приїхала до тебе за порошком Марко Вовчок/.

т/ Для виділення пам'яті, до означення часу, місце, кількість Від села до села кілометрів три - чотири. Поїзд Бердянськ - буде більше 2 годині.

Дужки

В дужки беремо:

а/ Слова, словосполучення і речення які пояснюють і уточнюють: Верхнігора, так звали моого приятеля/ давно скінчить осінь. Амаралія /безгальму/ во добра не доїде.

б/ Імена авторів, що їх цитують: В своїй маті своїх прав, і онда, і волт /Т.Шевченко/.

К р а н к и.

Кранки стечимся і в місці перервного або недовідненого місця:
Музаки...танці... і бордичі... хайлам бразікант /Т.Лілчанко/,
Іменникам згуться такі слова: стіл, кінь, піч, осінь, рість... .

Л а п к и.

В жарких буряков:

- а/ Чулу приноси мову: "Чому ти сумуєш, донь?" п'єтас мати.
б/ Власна імена літературних творів, часописів, (збрінк то-
здо Шевченкові "Тополя" зважив "озвідля".
в/ Цитати з книг, іронічні вислови: "... очічко, що несете
ї хуму, і пікуру "за сречество" /Т.Лілчанко/.

10. Німецьке письмо для українських іменних імен.

Подаємо тут загальне-протипу підмінку транскрипцію для і-
менників українських звичайних імен. Інд. не буде тієї підмінки як
роздільноти в написанні власних імен німецькими буквами, щотако
зміни таєму відповідності в позначеннях українських звуків україн-
ськими як німецькими буквами:

а - a:	Ганна Hanna ,іванко - Ivan
о - ſ:	Вольдар - Bondar ,Біленко - Bilenko
а - w:	Варвара Warwara ,Віктор Wiktor
г - h:	Годуб Holub Гірняк Hirniak
г - g:	Гуда Guda.
д - d:	Діброян - Dibrowa ,Давид - Dawyd.
е - e:	Ліндій Lindij драст - Krast
е - є:	Евгеній - Jewgenij Сильвій - Jeniuk.
ш:	Шилья Shyla ,Шурба Shurba ,Лютомир Shyteschuk.
з:	Зенон Bohon Якумба - Baksomba.
лв - lv:	Леворович - Lebewitsch ,Лів - Liva.
ж - zh:	Джерін Dzherin ,Журина Dzhurina.
ч:	Чуком - Kugon Чекта - Chukta.
і - i:	Іван Iwan Зільнічка Silynsjkyj
й - j:	Андрій Andrij ,Іу - Iashnyj
ї:	Київ Kyjiv ,Матвій Matwijiw
ќ:	Козуб Fasub ,Катерина Kateryna.

- а - 1 Лавро - Lavro , Луїзія - Luisia.
и - в Марія - Mary , Мар'я Marija.
и - п Натачка - Natałka, Нарбут - Narbut.
о - о Огнена - Anna , Омелян - Mielian.
е - р Пакас - Pakas , Павло - Pawł , Параска - Paraska.
р - г Роман - Roman , Робак - Rybak - Rybak.
с - є Семен - Semein , Сагайдак - Sagajdaik - Смольський - Smolej.
Лишеться звичайних і приголосників. Тільки в
перед н, н, т і в кінці слів пишемо : Остап - Stepan ,
Синків - Sinkyiv , Борис - Borys .
т - т Тиміл - Tymisoh , Тарнів - Tarniw .
у - и Ульана - Uliana - Uljanid - Uljanid .
Ф - ф Федір - Fedir , Франко - Franke
х - ч Хома - Choma , архів - Charkiw .
и - з Намбаз - Zymbal Циганок - Zyhanuk В кінці складу
/ . з Гриць - Hrycij / .
Ч - чоch: Чорний - Czarnyj Koscivch - Ч-чоowytach - Bucha Butecha .
и - soch: Іванчек - Schewtschenko - Іванко - Bohylo .
и - sohtschach - Мурат - Sohtschurat
ю - їу На початку слів: Єра - Jura ; після голосника: Варрак
Wajrak ; після губників: Рав'як - Rawjuk . Також після
слів приголосників, що м'якізнуються: Коваль - Kowaliuk - Степанік - Stepaniuk , Саввійк - Sawiijuk .
а - я На початку слів. Аросія - Jaroslaw ; після голосника: Кіяк -
Kyak ; після губників: Помяк - Chomjak Також після
приголосника, що м'якізнується: Кузеля - Kuselia Радий - Kialy ,
Іваніковський - Pawliwskijkyj , осія - Rzaj , Іваніковський - Manj-
kowskjuk .

11. Англійське скотомо для українських власних імен.

Англійська транскрипція для написання українських власних імен в значній мірі спадається з ім'ямъю, тільки в окремих випадках відходять від неї, іменчі свої, властиві англійській мові, позначення:

а - а:	Андрій	Andriy
б - б:	Ворис	Boris
в - в:	/в мінди складу/: Віктор	Viktor
	Майк - Kuziw.	
г - г:	Гамна - Halyna.	
г - گ	Гудз	Gudz
х - ҳ	Дороженко	Doroshenko.
е - е:	Ераст	Eraast.
є - є:	Євген	Jowhen.
ж - zh	Литомир	Zhytomyr.
з - z	Зайдя	Zayda.
и - y	Мирон	Miron.
і - i	Ігнат	Innat.
ү - ū	Люіз	Kyyiż:
	У	Gordiā - Gordiy.
к - k	Катерина	Kateryna.
л - l	Лаба	Labi.
м - m	Марко	Marko.
н - n	Назар	Nazar.
о - o	Олекса	Oleksa.
п - p	Прихіп	Pryhip.
р - r:	Роман	Roman.
с - s	Сухима	Sulyma.
т - t	Тарас	Taras.
у - u:	Устині	Ustyna.
Ф - f	Франко	Franko.
х - kh	Харків	Kharkiw
	Сушенко	Sukhenko.
ц - c	Церковник	Cerkownyk.
ч - ch	Чашленко	Chaplenko.
ш - sh	Шевченко	Shevchenko
щ - shch:	Щурат	Shehurat.
ю - yk	Юрко	Yurko,
	Копроба	Kosyuba.
я - ya	Ярослав	Yaroslav,
	Симоніада	Symonida
ъ - e	Львів	Llviv,
	Василь	Vasylē,
	Городецький	Gorodetskyj
	Ногрецьку	Nozretskyy.

ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ.

Надруковано:

Вони є мноють /2 стр., 11 ряд. знизу
відтисок /8 стр., 17 ряд. зверну/
від гречък. /9 стр., 16 ряд. зверху/
перед і з е /11 стр., 17 ряд. зверху/
зъль /11 стр., 12 ряд. знизу
з сък- 11 стр., 11 ряд. знизу
в срідкім /14 стр., 2 ряд. знизу/
це, ч /16 стр., 8 ряд. знизу/
камінь 17 стр., 1 ряд. зверху/
1 відміни /17 стр., 19 ряд. знизу
іменників IV відміни /19 стр., 7 ряд. зверну

в зложених / 23 стр., 5 ряд. зверху/
шифро /25 стр., 15 стр. знизу /
левола /27 стр., 5 ряд. зверну/
тонал /27 стр., 10 ряд. знизу/
Гавнік /31 стр. 15 ряд. знизу/

Brahmsdak /36 стр., 7 ряд. зверну/
z /36 стр., 18 ряд. знизу/
Klabyj /36 стр., 3 ряд. знизу/

Треба:

вони є мноють
відтисок
гречък
перед і з е
зъль
з сък-
в срібним
це, ч
камінь
I відміни
іменників III від -
міни.

в охладни
шифр
леволл
тоннал
Гавнік
Brahmsdak
ts
Klabyj
